

13. Vladimirovich, KK 2022, 'Mythological Thinking and Philosophy', *International Journal of Criminology and Sociology*, 9, pp. 2554–2558. Available from : <<https://doi.org/10.6000/1929-4409.2020.09.313>>. [14 October 2024].

DOI 10.33930/ed.2019.5007.51(10-12)-3

УДК 130.2

ДИСКУРСИВНА МІФОЛОГІЯ: ПРИРОДА І ФУНКЦІЇ МІФУ

DISCOURSIVE MYTHOLOGY: THE NATURE AND FUNCTIONS OF MYTH

В. П. Заблоцький

Актуальність теми дослідження. Міф репрезентує одну з найбільш очевидних і ефективних форм духовного впливу. Міфологія є надзвичайно складною формою когнітивного та емоційного досвіду, не тільки частиною стародавньої спадщини, а критично важливою зброєю у сучасному світі.

Постановка проблеми. Дискурсивна стратегія репрезентує шлях сучасної інтерпретації міфологічного світогляду як когнітивного «пакування» сенсів та відповідного експресивного розгортання ключових соціальних цінностей.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні дослідження міфологічного Всесвіту мають глибоке коріння – від Стародавнього світу і досьогодні. Сучасна думка виражає важливий висновок щодо того, що міф є невмирущою («вічнозеленою») формою світогляду, джерелом мистецтв, творчої думки тощо. Помітний внесок у дослідження міфу зробили Р. Барт, Ж. Бодрійяр, М. Еліаде, О. Лосев, В. Топоров, М. Попович, В. Скуратівський, С. Кримський та ін.

Постановка завдання. Дискурсивна міфологія є певною програмою послідовної реконструкції міфологічного дизайну – де міфологія є великою сукупністю (депозитарієм) соціального досвіду. Розгортання цього досвіду здійснює себе через посередництво ключових функцій. Таким чином, основний шлях для адекватного розуміння природи міфології та її місії це (відносно) вичерпна характеристика функцій міфу.

Виклад основного матеріалу. Пропонована стаття присвячена дискур-

Urgency of the research. One of the most obvious and efficient form of spiritual influence is a myth. Mythology as sophisticated form of cognitive and emotional experience – not only a part of ancient heritage, but crucially important weapon in contemporary world.

Target setting. Discursive strategy represents a way for modern interpretation of mythological worldview as cognitive «packing» of senses and relevant expressive deployment of the core social values.

Actual scientific researches and issues analysis. Theoretical explorations within mythological Universe have a deep roots – from the Ancient world till our times. Cotemporary thought expresses an important conclusion about myth as evergreen form of worldview, as source of art, creative thinking and so on. Prominent tribute in mythological studies was done by R. Barthes, J. Baudrillard, M. Eliade, A. Losev, V. Toporov, M. Popovich, V. Skurativskyy, S. Krymskyu etc.

The research objective. Discursive mythology is a definite program of gradual reconstruction of mythological design – where mythology is a great set (depository) of social experience. Deployment of such experience establish itself through the core functions. Therefore, main way for the adequate understanding of mythology nature (and mission) is (relatively) comprehensive characteristic of mythological functions.

The statement of basic material. The proposed article is devoted to the

сивному аналізу природи і сутності міфу, який розуміється як інваріантна форма організації свідомості, як існує з прадавніх часів і до сьогодні. Її існування пов'язано із потребою вичерпного пояснення усього суттєвого, від чого залежить збереження й існування спільноти. Така “добудова” до повноти здійснюється в тому числі за допомогою уяви, нелінійного мислення, формою якої є міф. Свою сутність міф реалізує через низку взаємопов'язаних функцій, кожна з яких сама містить низку відповідних “дочірніх” функцій. Найважливішими з них є соціотворчі (соціальні), когнітивні (світоглядні), та експресивні.

Висновки. Міф є втіленням глибинних вимірів людської натури. Кожна стадія історії має відповідну ключову версію міфології. Вона є необхідним елементом (та каталізатором) усіх інших спеціалізованих форм суспільної та індивідуальної свідомості.

Ключові слова: міф, міфологія, дискурсивна міфологія, світогляд, функції.

discursive analysis of the nature and essence of the myth, which is understood as an invariant form of the organization of consciousness, as it exists from ancient times to the present day. Its existence is connected with the need for a comprehensive explanation of everything essential, on which the preservation and existence of the community depends. Such “completion” to completeness is carried out, including with the help of imagination, non-linear thinking, the form of which is a myth. The myth realizes its essence through a number of interconnected functions, each of which itself contains a number of corresponding “child” functions. The most important of them are socio-creative (social), cognitive (worldview), and expressive.

Conclusions. Myth is an embodiment of deep dimensions of human nature. Each stage of history has relevant core version of mythology. It's a necessary element (and mental formation) of all other specialized forms of social and individual consciousness.

Keywords: myth, mythology, discursive mythology, worldview, functions.

Актуальність теми дослідження. Історики культури – як і науковці взагалі – добре знають про те, що культурному розвитку є притаманною кумулятивність. Розвиток накопичує зміни, інновації, вони призводять до бурхливих проривів до нових обріїв, закріплюють нові уявлення про можливості. Але це зовсім не означає, що попередні форми культури «долаються», зазнають занепаду чи зникають. Багато усталених форм духовного опанування світу зберігаються, трансформуються і продовжують впливати на життя людей, на повсякденність. Одну з таких невмирущих форм світогляду репрезентує міф – одна з найбільш очевидних і ефективних форм духовного впливу. Міфологія є надзвичайно складною формою когнітивного та емоціонального досвіду. Вона – не тільки частина (атрибут) стародавньої спадщини. Вона є критично важливою зброєю у сучасному світі. Різноманітні форми міфу – у політиці, економіці, освіті, релігії, масовій культурі тощо – справляють істотний вплив на життя сучасного людства.

Постановка проблеми. Поняття міфу набуло характеру дослідницької метафори та неабиякого поширення у ЗМІ та масовій культурі. Будь-які явища, що не отримали (на думку “експертів” чи навіть окремого журналіста) прийнятного пояснення, швидко потрапляють до категорії міфів. Сучасна міфотворчість вдається до тих самих – тільки на новому рівні – способів конструювання міфів, що й стародавні творці: усе незрозуміле і незвичне “добудовується” уявою, вигадками, “фактами” та “свідченнями”, взятими невідомо звідки, але такими, що вважаються “пруфом”. Авторитет друкованого слова (зараз – це більше електронні ЗМІ) надає навіть явному абсурду якогось поважного статусу, причому чисельну аудиторію мають блогери, що не мають елементарних знань з тих предметів, які беруться тлумачити. Не дивно, що міф

виявляється більш зручним для сприйняття пересічним споживачем – адже він (міф) з початку розрахований на наївне некритичне сприйняття, легковірність і інфантилізм публіки. Ситуація непевності і невизначеності створює сприятливе середовище, що живить міф, підтримує зростаючий попит на нього. Легкість, з якою продукуються одні міфи і руйнуються інші, наочно зменшує довіру до мас-медіа, ускладнює роботу серйозних політиків і спікерів, що намагаються донести слово правди, намалювати об картину тощо. Разом із тим звертає на себе увагу той непересічний факт, що міф є константою духовного буття, невмирущим явищем, яке властиве людству з давніх давен – із часів дописемної доби і до сьогодні. Це – частина духовної спадщини, яка має досліджуватися і дбайливо зберігатися, без чого абсолютно неможливе збереження духовного здоров'я нації, її освіченість і розвиток. Усвідомлення усього цього зумовлює актуальність звернення до проблематики міфу, до спроб глибше розібратися у його сутності та причинах, що роблять його далеко не атрибутом архаїки, а живою дійовою особою сучасності кінця першої чверті ХХІ століття. Для України проблематики міфу є критично важливою через те, що технології міфотворення активно використовуються ворогами нашої країни для деморалізації як бійців, так і пересічних громадян (теж учасників війни!), для того, щоб посягти зневіру у цінностях і святинях. Тут недостатньо звичайної медіаграмотності, хоча й вона є конче потрібною. Багато речей, пов'язаних із проблематикою міфу, потребують ґрунтового аналізу саме для того, щоб збагатити світоглядну культуру громадян, їхню громадянську компетентність, спроможність активно протистояти всіляким маніпуляціям тощо.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Література, присвячена вивченню міфу, так само неосяжна, як і він сам. Це зовсім не перебільшення, якщо зважити на ту обставину, що першими дослідниками міфу і міфологічної свідомості виступали представники філософської думки, які жили у цілковитому оточенні носіїв винятково міфологічної свідомості. До таких мислителів, що започаткували традицію дослідження міфів (із певною обережністю визначимо цю традицію як помірно критичну), належать, зокрема, Платон, Аристотель, Страбон, Цицерон, Сенека, Марк Аврелій та інші. Саме від них походить проголошення визначення “від міфу до логосу” (точніше – “від Міфу до Логосу”), що мало б знаменувати ледь не звільнення зухвалої свідомості від гравітації міфу і примусової віри у відповідні ритуали та обряди. Звісно, навіть по виникненню античної філософії і науки (якщо вести розмову про Європу, то – в Стародавній Елладі) міф нікуди не зник і продовжував залишати визначально впливовою світоглядною силою. Він залишався важливим об'єктом уваги для мислителів середньовіччя і Ренесансу і особливо – доби Просвітництва, коли подолання впливу церкви і релігійного догматизму робило саме міф одним з головних супротивників войовничо налаштованих лицарів Просвітництва на кшталт Дідро і Руссо, Вольтера і Кондорсе, Кондільяка і Монтеск'є та ін. Закономірно виник рух так зв. “ідеологів” на чолі з Д. де Трасі, які намагалися штучно винайти світогляд, звільнений від облуди і омани міфології і теології. До кінця ХІХ століття вивчення і критика міфу носила здебільшого узагальнений і досить поверхневий, позірний характер через брак емпіричних досліджень, недостатню дослідженість навіть античних пам'яток, не кажучи вже про міфологію народів Азії, Африки, Океанії, Амазонії тощо. На сучасний рівень дослідження міфу піднімається разом із розвитком сучасних соціальних наук – лінгвістики і фольклористики, етнографії і соціології, археології і антропології тощо.

Сучасні дослідження міфу і міфопоетичної свідомості репрезентоване величезною кількістю праць кількох поколінь вчених. Варто згадати такі значні

імена, як Р. Барт, Ж. Батай, Ж. Бодрійяр, Ж. Дюмезіль, Е. Кассіер, Є. Мелетинський, О. Лосєв, В. Пропп, А. Тахо-Годі, С. Токарев, В. Топоров, О. Фрейденберг, І. Шталь та ін. Окремо зазначимо внесок українських народознавців, зокрема, М. Костомарова, О. Потебні, І. Нечуй-Левицького, І. Франка, М. Грушевського, І. Огієнка, М. Поповича, С. Кримського, В. Скуратівського та ін. Візьмемо, зокрема, працю Івана Нечуй-Левицького, видану ще 1876 року – “Світогляд українського народу: ескіз української міфології”. Вона цілком зберігає своє пізнавальне значення, а стосовно своїх художніх і поетичних достоїнств багато в чому залишається взірцем [1]. Не можна оминати увагою й капітальну енциклопедичну працю сучасного дослідника В. Войтовича “Українська міфологія”, що охоплює найширше коло персонажів і речей, існуючих у Всесвіті української міфології [2]. Цілком зрозуміло, що міфологія й обрядовість не пішли в минуле за стародавніх часів. Ще за середньовіччя розвинена обрядовість була звичайним явищем серед міських ремісників, як це показано в цінній роботі В. Балущка [3].

До цього доробку цілком слушно додати не менш чисельні роботи, які присвячені практичним технологіям конструювання міфів і використанню їх в сучасному маркетингу, в електоральних технологіях, дипломатії, спорті, шоу-бізнесу тощо. Обмежимося кількома іменами: П. Друкер, Ф. Котлер, П. Самуельсон, Ж. Сегела та ін.

Незважаючи на вказані наявні праці і досягнення ціла низка важливих теоретичних проблем, пов'язаних із дослідженням міфу, знаходиться в стадії розробки чи навіть постановки проблеми. Це стосується, скажімо, порівняльного аналізу “старих” і “нових” міфів, зокрема, із точки зору тих функцій, які вони виконують і які пояснюють саме виникнення міфу як світоглядного і соціокультурного феномену.

Усе це визначає **мету пропонованої статті**. Вона полягає в дискурсивному аналізі комплексу функцій міфу як інваріантної форми організації суспільної свідомості.

Виклад основного матеріалу. Протягом тисячоліть міфологія як форма світогляду (та відповідна модель світу) визначала життя людства, живила допитливість і збагачувала як релігію, так і протонауку, художню творчість, медицину тощо – фактично всі найважливіші галузі духовного життя та практичної діяльності людей. Міфологія виступала – і багато в чому продовжує виступати засобом і формою набуття та осмислення життєвого досвіду. Міф неможливо “подолати”. Він споконвічно має справу з тлумаченням усього життєво значущого, із лікуванням душі й тіла, збереженням цінностей і святинь, наданням смислу (і порятунком) людського життя, граничними екзистенційними станами.

Дослідники добре знають, що будь-який складний феномен уникає спроб визначити його спрощено і “однозначно”, площинно, сфокусувавши визначення на “ключовому” аспекті. Але складне унеможливує дефініційні стратегії “прямої дії”. Складне ухиляється від редукцій, які полегшили б “розуміння”. Воно, складне, не боїться, коли йому погрожують “бритвою Оккама”. Для досягнення нашої мети вельми плідною є, як на наш погляд, методологія дискурсивного аналізу. У цьому плані цінними і актуальними залишаються думки і пропозиції програмного характеру, висловлені свого часу М. Поповичем [4]. Зокрема, важливим є заклик до того, щоб розглядати та оцінювати комунікацію з різних точок зору, у різних вимірах, – зокрема, тих, що традиційно співвідносять із розумом, волею та почуттям. Умовно ці виміри можна назвати *когнітивним, спонукальним та експресивним* (тут і нижче курсив М. Поповича – В.З.). “Когнітивні висловлення

мають на метів повідомлення істини, спонукальні – команди та інші запрошення до дії, експресивні – вираження внутрішнього стану”. Ширше можна те ж саме говорити про цілі (мотиви) та різновиди не тільки комунікативних актів, а й людської діяльності у найширшому розумінні (виміри людського буття”) [4, с. 30–31].

Для нас важливим є застосування дискурсивного аналізу не тільки для розуміння міфу як системи культурних феноменів, як культуру комунікації тощо. Багатоманітність тлумачень поняття “дискурс” цілком відповідає складності і багатоманітності міфології. Отже, дискурсивна міфологія є способом розгляду міфології як феномену, що принципово не підлягає розгляду і розумінню (не будемо забувати про важливість розрізнення “розуміння” і “доведення”, на важливість чого звертав увагу М. Попович (дискурс не спрямований на “доведення” у загальноприйнятому розумінні, він припускає, пропонує, запрошує до розмислу – і до наступних дискурсів) [4, с. 31] – як звичайний об’єкт наукового аналізу. Як на наш погляд, за аналогією із “суб’єктивною соціологією” кінця ХІХ століття належне розгортання дискурсивної міфології як дослідницької програми може бути успішним за умови висунення “суб’єктивної міфології”, яка – принаймні у якості евристично цінної дослідницької метафори дозволяє створити належний міфопоетичний інструментарій для опанування міфопоетичного світогляду та відповідних культових практик (обрядів).

Дискурсивність програмує нас на виявлення найважливіших модусів існування міфу, відповідно, усі ці модуси будуть комплементарними складовими його (міфу) сутності. Звісно, міф не може бути зведений до одного прояву, як не може бути й вичерпаний якимось одним визначенням.

На наш погляд, шлях для розуміння (відповідно, і визначення) складних світоглядних феноменів високого порядку знаходиться на шляху дискурсивного функціонального аналізу. Повноті міфу має відповідати адекватна дискурсивна повнота такого аналізу. Безперечно, обмежені рамки пересічної статті не можуть репрезентувати належний масштаб повноти, але все ж надають можливість визначити певні ключові напрямки дискурсивного розмислу.

Дискурсивна міфологія – це висвітлення того найбільш суттєвого, що є властивим саме розвиненим міфологіям людства – від часів зрілої античності і до елементів міфологічної свідомості, які простежуються в духовному світі сучасної людини, що живе в умовах цифровізації, віртуалізації та конс’юмеризації. Не потребує зайвих доказів теза, згідно якої навіть форми суспільної свідомості, що відокремились свого часу від міфологічної “базис”, зберігають чимало визначально важливих рис міфологічної картини (моделі) світу, живляться емоційно насиченою енергетикою міфу, зберігаючи певні інваріанти міфологічного способу тлумачення як великого Всесвіту, так і обставин людського буття (міфологія повсякденності, міф художника, міф політика-кандидата, міф бренду та безліч усього подібного).

Етимон міфу – μῦθος (грецьке “мітос” слово, мова, сказання, розповідь, оповідання). За бажання можна перекласти це слово і як дискурс, хоча ближче перекласти розмовно ще як storytelling. Міф – завжди корпус оповідань, які містили в собі зв’язні сюжети, розраховані на усне відтворення (виконання) й сприйняття відповідною аудиторією. Зафіксований письмово, міф застигає в тексті, його (у вигляді тих чи інших сюжетів) можна репрезентувати і аналізувати як твір літератури, яким він за своєю природою не є. Джерела зафіксували процедуру оповідання міфів (як правило, головним жерцем) під час виконання важливих ритуалів. Зокрема, це детально показав В. Ардзінба на матеріалі добре

документованих описів хетських ритуалів.

Отже, міф за формою є оповіданням, текстом – саме в такому вигляді людство споконвічно зберігало та передавало від покоління до покоління істотно важливу для самозбереження і самовідтворення інформацію. Що робить міф відмінним від інших – подібних – явищ?

Міф відображає глибинні і найбільш значущі явища та їхні тлумачення. Причому ці тлумачення не носили характеру гіпотез, припущень або міркувань, оповитих притаманним людині сумнівом. Міф дає безапеляційне тлумачення, що не підлягає критиці, сумніву чи скепсису. Це – “рамкове” світобачення, яке мають сповідувати усі носії відповідної міфології. Це інтегрує їх навколо спільних (базових, основоположних) сюжетів, цементує соціум. Разом із тим історія свідчить, що життя зовсім не виключало певного критичного ставлення до міфів, можливості неоднозначного тлумачення того, про що міф розповідає. Зазвичай основні події міфів розгорталися не “зараз”, а в інші, міфічні часи, коли жили інші люди і звірі, коли ще тривало Творіння (яке з того часу завершилося – і все тільки псується).

Міф – не споглядання, не виключно духовне явище. Подібно до політичних ідеологій, які з’являються як знамення Сучасності (друга половина XVIII ст., – автор не поділяє позиції дослідників, які використовують поняття “політичні ідеології” стосовно, зокрема, античного суспільства), міф вимагав від людини обов’язкового виконання певних дій – як повсякденних, так і пов’язаних із відправленням життєво значущих культових, ритуальних, обрядових дій. Через ці останні люди включалися до підтримання належного ритму Космосу, циклів природи, соціального порядку тощо.

Перш за все визначимось із ключовими принципами, на основі яких мають здійснюватися розвідки природи і сутності міфу. Ніщо так не показує специфіку міфу, як його функціональне навантаження.

Як ми пересвідчимось, кожній з цих функцій відповідає (може відповідати) “своє” визначення міфу, яке не співпадає з іншими і, як це завше буває із дефініціями надскладних феноменів, утворює разом з усіма іншими визначеннями комплементарну єдність. Міф – множинне явище, і наближення до його розуміння можливе тільки на шляху послідовного розгляду його природи (тобто того, що з необхідністю зумовлює виникнення й існування міфу, попит на нього, його побутування й перетворення) і функціонального навантаження.

Міф в суспільній свідомості виконує низку взаємопов’язаних складних і необхідних функцій, які пояснюють нам постійно виникаючу потребу у творенні і живленні міфології.

Вкажемо, що у стародавньому суспільстві (антична цивілізація – не виняток) усе було підпорядковане збереженню суспільства, його виживанню, підтриманню порядку і спадкоємності, інституціональної стійкості. Саме тому соціальні функції міфу були домінуючими. Міф був метафорою самого суспільства, його метафорою – про що б конкретно в міфі не йшлося й якими б обрядами сюжети не були покликані. Поділ функцій на категорії – дискурсивно-умовний. Скажімо, адаптивну функцію мною було віднесено до царини генералізуючої – експресивної. Але ж в цілому можна вбачати в самому міфі реалізацію адаптивної функції – так само як можна вважати, що міфопоетична модель світу була адаптивна за своєю природою (як, власне, людський інтелект будь-якої доби).

Соціальні (соціалізуючі) функції, а саме – комунікативна та інтегративна – стосувалися формування і згуртування колективу, посилення почуття

приналежності до власного спільноти різного ґатунку і рівня – племені, сім'ї, полісу, бойового братства (товариства) тощо. Комунікативна взаємодія “споживачі” міфу передбачала засвоєння спільного словника (міфологічного тезаурусу) із відповідними назвами, іменами, прізвиськами, через посередництво яких міф допомагав “облаштувати” міфологічну модель світу й усвідомити (“знайти”) у ній своє місце. Вказані комунікативно-інтегративні функції з особливою силою реалізовували себе під час спільної участі в обрядах і ритуалах – за стародавніх часів спільні ритуали передбачали привселюдні оповідання відповідних міфів – що сприяло зміцненню відчуття спільної долі, усвідомлення важливості спільної мови, спільного розуміння святинь, належності до спільних коренів, царини спільних думок, настроїв та почуттів тощо.

Інтегративна функція, якщо характеризувати її більш предметно, полягала в тому, що конструювання і відтворення спільної міфологічної моделі світу було чинником консолідації, взаємозалежності й взаємної відповідальності членів спільноти. Це інтегрувало окремих індивідів – які за стародавніх часів не були особистостями в сучасному розумінні – у непорушну цілісність, де саме загальне благо і загальне виживання були найвищими цінностями.

Когнітивна (ширше – *світоглядна*) *функція* включала в себе ціле “гроно” відповідних функцій: пізнавальну, інструментальну, меморіальну функції (історичну, “генетичну” пам'ять – пам'ять роду, клану, народу). Пізнання формувало образ світу, образ природи і суспільства, образ сусідів і чужинців, образ самого “споживача” міфів і виконавця обрядів. Пізнавальна (когнітивна) функція передбачає отримання і обробку будь-якої значущої (корисної) інформації у формі вражень, первинних знань, відчутно забарвлених емоційно (значимість емоційно-експресивних аспектів пізнання). Міф впорядковує вражаючу багатоманітність світу, вчить про пануючі ієрархії і рівні (наприклад, про “верхній” і “нижній” світи, а ще про “середній”). Міф описує, всьому дає назви, формує образи і вчить оперувати ними – цьому слугують міфологічні сюжети, які часто мають дидактичне значення.

Інструментальна функція міфу реалізовує себе в підтриманні природної допитливості людини, її розумових здібностей – адже будь-яке суспільство потребує певного рівня розвиненості здорового глузду, вміння діяти за мінливих умов, навчатися новому, сприймати новий досвід тощо. Міф – матриця думки, спосіб організації інтелекту, стимулювання уяви. У своєму гранічному тлумаченні Міф взагалі – Імаґинативний Абсолют (за Е. Голосовкером).

Якщо підійти до міфу неупереджено, то неважко побачити в ньому багато ознак того нелінійного мислення, про яке так багато йшлося, коли наші суспільства знавці масово переходили з позицій догматизованої “матеріалістичної діалектики” на позиції “синергетики”. Міфопоетична свідомість за природою своєю є нелінійною – гнучкою, багатшаровою, без жорстких меж між сферами, царинами і світами, де образ і значення можуть бути тотожними і неспівпадаючими, де життя багатовимірне і включає в себе смерть та ін. Міф плекає уявлення про складність світу, взаємозалежність усього з усім, де людині належить своє важливе – але не найперше – місце серед як пересічних, так і божественних істот.

Саме цю нелінійність мислення автор статті мав на увазі, коли писав про “суб’єктивну міфологію”, де тісно переплетена спроможність людського розуму сприймати світ і адаптуватися до нього – і не зводити цей світ до “простих” речей і не вважати, що наївний “реалізм” дає вичерпне пояснення усьому на світі. Міф радше надає перевагу магічному реалізму, який теж вносить свій неабиякий

внесок у пізнання світу.

Експресивна функція покликана стимулювати (“плекати”) соціально прийнятні та необхідні емоції, надавати їм необхідних форм. До царини експресії належать похідні функції – адаптивна, мотивуюча, та рекреативна. Адаптивна сприяє емоційно-психологічному сприйняттю нових умов буття, стресів, небезпек, ризику та невизначеності взагалі. Головне в цій функції – відтворення засобами міфу і обряду вражаючих обставин, що породжували страх (паніку) і непевність. Не можна відмовити міфові у спроможності виконувати рекреативну функцію – тобто здатності надавати емоційно-психологічну розрядку (“розвантаження”), релаксацію, розважати, сприяти регенерації мовленням духовних і фізичних сил, відволіканні від важких умов існування тощо. Безперечно, експресивні функції – разом з естетичною – показують, що мистецтво театру глибоко вкорінене в міфологічно-обрядовій традиції. Через залучення ефективних засобів драматизації в слухачів і глядачів формувалося і зміцнювалося особистісне – надихаюче, інспіруюче – ставлення до сюжетів міфу, людина повною мірою починала асоціювати (навіть ототожнювати!) себе з героями і персонажами оповідання, дійства.

До експресивної функції можна віднести такий надзвичайно важливий аспект, як підтримання і відтворення самого міфу. У цьому плані можна говорити про мнемонічну функцію, про необхідність забезпечити функцію запам'ятовування великого корпусу міфічних текстів (і ритуальних дій, канону) для належного побутування “повсякденного” міфу. Мнемонічна функція – така організація образів і понять, яка сприяє їх запам'ятовуванню, довготривалій фіксації – тут може йтися як про пам'ять тих, на кого було покладена відповідальна місія зберігати і виконувати сюжети (жерці, барди, аеди, скальди, філіди, ашуги тощо), так і про пересічну людину – головного адресата і “споживача” міфу, – адже саме ця людина повсякденними обрядами (пов'язаними із усіма аспектами і елементами життя, тими ж домашніми справами) відтворювала потрібний міфологічний “затишок”, захищеність, передбачуваність, спадкоємність – коли обов'язково має прийти наступний день із знайомими справами, наступний тиждень, сезон, рік тощо.

Сюди ж можна віднести і функцію герметичну – зберігання таємниці, сакрального, призначеного для кола посвячених. Людині належить опанувати вічний ритм, у який занурено усе – як биття серця Всесвіту. Опанувати і брати участь в ритмічній організації простору і часу – через працю, через культу і молитви, через цикл свят – втілювати свою власну містерію життя і смерті.

У підсумку ж можна сказати, що усі функції разом – як це покликана робити система освіти в сучасному суспільстві – були покликані формувати людину як носія певних соціально бажаних рис і якостей, людину, яка є органічним елементом своєї спільноти і не мислить себе відокремленою від неї.

Висновки. В рамках невеликої статті можна тільки побіжно торкнутися найважливіших проблем, пов'язаних із теорією та практикою міфу та міфотворчості. Самі умови людського життя викликають до життя міф – цілісну, багатоманітну форму організації духовного життя і опанування навколишнім світом – і своїми потенціями. Міф завжди претендує на вичерпність тлумачення усього, що впливає на життя і думки спільноти. Якщо треба, міфотворець без застережень вдається до уяви, фантазії, привнесення до тіла міфа будь-яких художніх, емоційно-експресивних елементів. Функціонально найбільш значущими для міфопоетичної свідомості були соціотворчі, інтегративні функції, що сприяли консолідації спільноти, зміцненню відчуття єдності, спільних коренів

тощо. Як інваріантна форма організації розуму і світогляду, міф сприяв усім формам розвитку духовного освоєння світу, його описування і пояснення. Метафорично можна стверджувати, що міф був формою нелінійного мислення, “попередником” сучасної синергетики. Надзвичайно важливим був комплекс експресивних функцій міфу, що робить його також формою плекання емоційного життя.

Список використаних джерел:

1. Нечуй-Левицький, І 2023, *Світогляд українського народу: ескіз української міфології*, Київ : *Velorum publishing*, 160 с.
2. Войтович, В 2002, *Українська міфологія*, Київ : *Либідь*, 664 с.
3. Балусок, В 1993, *Світ середньовіччя в обрядовості українських цехових ремісників*, Київ : *Наукова думка*, 119 с.
4. Попович, М 2003, ‘Поняття “дискурс” у метафоричному та логіко-лінгвістичному розумінні’, *Філософська думка*, № 1, с.27–36.

References:

1. Nechui-Levytskyi, I 2023, *Svitohliad ukrainskoho narodu: eskiz ukrainskoi mifolohii (The worldview of the Ukrainian people: a sketch of Ukrainian mythology)*, Kyiv : *Velorum publishing*, 160 s.
2. Voitovych, V 2002, *Ukrainska mifolohiia Ukrainian mythology ()*, Kyiv : *Lybid*, 664 s.
3. Balushok, V 1993, *Svit serednovichchia v obriadovosti ukrainskykh tsekhovykh remisnykiiv (The world of the Middle Ages in the rituals of Ukrainian guild craftsmen)*, Kyiv : *Naukova dumka*, 119 s.
4. Popovych, M 2003, ‘Poniattia “dyskurs” u metaforychnomu ta lohiko-linhvistychnomu rozuminni (The concept of “discourse” in the metaphorical and logical-linguistic sense)’, *Filosoofska dumka*, № 1, s.27–36.

DOI 10.33930/ed.2019.5007.51(10-12)-4

УДК 1(091):172

МЕТАФІЗИЧНІ ПЕРСПЕКТИВИ ЗНАННЯ: ОСНОВНІ НАРАТИВИ

METAPHYSICAL PERSPECTIVES ON KNOWLEDGE: MAJOR NARRATIVES

I. В. Комісар

Актуальність теми дослідження. Актуальність даного дослідження зумовлена фундаментальною важливістю проблеми природи знання у філософії, яка охоплює пошук основних принципів, що визначають людське розуміння реальності. Метафізика знання розширює рамки епістемологічного аналізу, звертаючись до онто-логічних питань, які лежать в основі можливості пізнання. У сучасному світі, де наукові та технологічні досягнення трансформують уявлення про знання і реальність, дослідження метафізичних

Urgency of the research. The relevance of this study is due to the fundamental importance of the problem of the nature of knowledge in philosophy, which encompasses the search for the basic principles that determine human understanding of reality. The metaphysics of knowledge expands the framework of epistemological analysis, addressing ontological issues that underlie the possibility of knowledge. In the modern world, where scientific and technological advances transform the concept of knowledge and reality, the study of the